

2. Лабораторный практикум по общей физике (под ред. Е.М.Гершензона, Н.Н.Малова. – М.: Просвещение, 1985. – 351 с.
3. Сивухин Д.В. Общий курс физики. Т.2 – М.: Наука, 1975. – 551 с.
4. Rosencwaig A. Thermal wave microscopy with photoacoustics // J.Appl.Phys. – 1980. – Vol.51, №4. – P.2210-2211.
5. Жаров В.П., Летохов В.С. Лазерная оптико-акустическая спектроскопия – М.: Наука, 1975. – 320 с
6. Волчанський О.В., Кузьмич А.Г. Стенд для вивчення властивостей теплових хвиль за допомогою

термоелектричного ефекту // Наукові записки Кіровоградського педуніверситету, 2008, Серія: Педагогічні науки. Вип.77, Ч.1., С.311-315.

**ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА**

**Волчанський Олег Володимирович** – кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри фізики та методики її викладання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

*Наукові інтереси:* фототермічні та фотоакустичні явища в напівпровідниках, методика викладання фізики, реформування вищої освіти України.

## **АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ФІЗИКИ**

**Наталія ГАЙ**

*У статті розглянуті можливості навчальної практики з фізики у формуванні ціннісної сфери школярів. Виділені умови, дотримання яких допоможе вчителю здійснити формування ціннісної сфери школярів під час проведення навчальної практики.*

*The article discussed the possibility of training practices in physics in shaping the value field school. Dedicated conditions, compliance with which will help the teacher to the formation of the value field of students during training practice.*

Сучасні проблеми нашої країни пов'язані із низьким рівнем цінностей у молоді (студентства, школярів). Одним із шляхів для їх подолання ми бачимо у підвищенні ціннісної сфери кожної з особистостей. Адже ціннісні установки, норми та ідеали особистості виступають визначальними моментами у цілепокладанні, плануванні і здійсненні будь-якої діяльності, так як вони надають їм осмисленості і значущості. Тому питання формування ціннісного ставлення школярів до власної діяльності, навколишньої дійсності, а особливо набутих знань є актуальним у сучасній шкільній освіті. Таким чином, робота вчителя повинна бути спрямована на реалізацію аксіологічного підходу до організації навчального процесу. Поряд з усіма можливими формами здійснення навчальної діяльності школярів, навчальна практика має широкі можливості для реалізації зазначеного підходу.

У зв'язку з цим, мета нашої статті полягає у з'ясуванні можливостей навчальної практики з фізики у формуванні ціннісної сфери школярів.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- зробити аналіз літератури з теми дослідження;
- розглянути, у чому полягає цінність фізичного знання для школярів;
- виділити умови, за яких формування ціннісної сфери школярів під час навчальної практики з фізики, буде найефективнішим.

Аналіз літератури дозволив встановити, що цінностям, їх класифікації та формуванню

присвячена значна кількість робіт вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як Ю.В. Артюхович [2], А.И. Суббето [10], М.С. Каган [6], І.Ф. Надольний [12], І.В. Бичко [13], М.І. Горлач [14], О.М. Власенко [3], В.Д. Шарко [16] та інші.

Аналіз літератури з проблеми дослідження дозволив також встановити, що цінності є предметом вивчення багатьох дисциплін таких як філософія, соціологія, психологія та педагогіка.

У філософській літературі [13, 14] цінність визначається як об'єктивна значущість явищ, речей, ідей зумовлену потребами та інтересами соціального суб'єкта. Але цінністю є не тільки наше ставлення до об'єктивних речей, а й предмети, які знаходить людина для задоволення своїх потреб. З іншого боку, цінності розглядають як специфічні соціальні визначення об'єктів навколишнього світу, що виявляють їх позитивне або негативне значення для людини і суспільства. В інших джерелах [12] цінності розглядаються як функції предметів навколишнього світу задовольняти потреби людини.

З точки зору соціології, цінності виступають інструментом соціального регулювання [3]. Тобто, це ланка, яка поєднує інтереси і потреби людини з її конкретними ідеями, діями та поведінкою. Терміном «цінність» соціологи позначають один із найважливіших моментів практичної взаємодії з її навколишнім середовищем та іншими людьми.

У психології [7, 9] категорія «цінність» розглядається одночасно як поєднання когнітивного і мотиваційного, та синтез смислового і емоційного компонентів. У першому випадку мається на увазі, що цінності організують процес пізнання і виступають мотивами діяльності особистості. У другому поєднуються осмислення усіх категорій

цінностей та переживання особистістю свого ставлення до них. У психологічній літературі частіше зустрічаються категорії «ціннісні орієнтації» та «ціннісні утворення». Ціннісні орієнтації можна умовно поділити на два рівні. Перший рівень характеризується потребою усвідомлення ціннісних позицій особистістю, які виникають у ситуаціях вибору, а також потребою вибору цілей діяльності і засобів її досягнення. Другий – ідеологічний рівень, на якому особистість сприймає себе через призму власних цінностей.

У педагогічній літературі цінності також є предметом дослідження, адже формування ціннісної сфери школярів є одним із пріоритетних напрямів навчально-виховного процесу. Цінності представляють собою синтез знань, почуттів і прагнень, які посідають важливе місце у структурі особистості і сприяють її життєствердженню [3, 7].

Узагальнюючи все вищенаведене, можна сказати, що цінність це складне утворення, яке виражає об'єкти та предмети навколишньої дійсності і ставлення суб'єкта до них через призму свого внутрішнього світу.

Розмежування цінностей вчені проводять за певними категоріями. Наприклад, Л. Аза [1] поділяє їх на: предметні і суб'єктні цінності. Причому, перші виступають як об'єкти (предмети, потреби у вигляді прагнень і пріоритетів), а другі – як відображення цього відношення, як інтереси і потреби особистості. На думку вчених, предметні цінності виступають об'єктом оцінки, а суб'єктні – її критеріями.

Вважається загальноприйнятим також поділ цінностей на абсолютні й відносні. Під абсолютними цінностями розуміють такі, що мають універсальне значення та необмежену сферу застосування, а також не змінюються в процесі розвитку людства. До них належать такі категорії як людина, людське життя, істина, свобода, справедливість, добро.

Серед усього різноманіття цінностей вчені виділяють освітні цінності. Н. Ткачова [11] і Г. Чижикова [15] вважають, що освітні цінності необхідно розглядати як головні принципи та орієнтири в царині освіти.

Згідно з поглядами В. Загвизинського, Ш. Амонашвілі та А. Закірової [5], провідними освітніми цінностями повинні стати як сама людина та її сфери життєдіяльності, у яких вона може ствердитися як особистість. До найважливіших цінностей освіти вчені відносять добро, гармонію, людський інтелект, любов, а також інформаційну культуру та толерантність.

Ми погоджуємося з думкою Н. Ткачової, що освітні цінності потрібно розглядати на двох рівнях: теоретичному і прикладному. На

першому рівні освітні цінності виступають певними теоретичними конструкціями, що визначають ідеали освітньої системи та обумовлюють загальний напрямок її розвитку. На прикладному рівні розглядається результат сприйняття школярами соціальних та зокрема, освітніх цінностей. Мається на увазі, що в кінці навчальної діяльності кожна особистість буде мати сформовану систему цінностей, яка буде основою при виборі мети діяльності і засобів її досягнення.

Здійснювати формування ціннісної сфери школярів необхідно під час вивчення усього циклу шкільних дисциплін, у тому числі й фізики. При цьому формою організації навчальної діяльності повинен бути не тільки урок, а й навчальна практика. Ця форма діяльності школярів покликана підсилити практичну спрямованість навчання, наблизити зміст навчальних предметів до реального життя, розширити світогляд школярів, підсилити професійно-орієнтаційну спрямованість навчально-виховного процесу. Використовуючи і поєднуючи різноманітні форми проведення навчальної практики з фізики [4], вчитель має змогу залучити школярів до світу загальнолюдських цінностей. Результативним цей процес може стати тоді, коли цінності пропонуються школярам не як абстрактні філософські категорії, а наповнені зрозумілим змістом поняття. Вчитель при цьому виступає носієм і виразником тих цінностей, які лежать в основі суспільного життя [15].

Питання формування системи цінностей під час навчання учнів фізики складне і багатогранне. Адже для його вирішення необхідно враховувати основні засади і принципи аксіологічного підходу до навчання, можливості фізики у формуванні ціннісної сфери школярів, а також індивідуальну особистість школяра (рівень сформованості цінностей та їх ієрархію). На нашу думку школярам необхідно прищеплювати перш за все таку цінність як знання та усвідомлення їх важливості і необхідності.

Фізика стає елементом культури, якщо її знання і розроблені методи досліджень стають «основним інструментом перетворення світу в його побутових і глобальних масштабах» [8]. Саме за цих умов фізика належить до тих цінностей, якими людина дорожить. Тому під час навчання фізики в рамках аксіологічного підходу необхідно переконати учнів у цьому (необхідності фізичних знань і їх цінності). Цінність фізичного знання, отриманого школярами, визначається як його науковими компонентами, так і тим науковим підґрунтям на якому вони розвивались і одержують подальший розвиток та прикладне їх

використання. Цінність фізичних знань, отриманих учнями при навчанні та під час навчальної практики, полягає у їхньому:

- науковому значенні (знання про фізичні явища, процеси);
- практичному значенні (наукові знання перетворюються в уміння і навички використання їх на практиці);
- прикладному значенні (використання фізичних законів у побуті і життєдіяльності людини);
- творчому значенні;
- культурному значенні;
- емоційному значенні.

Для успішної реалізації формування ціннісної сфери під час навчальної практики з фізики доцільно використовувати повний цикл формування ціннісної сфери учня, який включає шість етапів:

- повідомлення цінностей вихованцю;
- усвідомлення ціннісних орієнтацій особистістю;
- прийняття запропонованої системи цінностей;
- реалізація особистістю цінностей у діяльності і поведінці;
- закріплення системи цінностей і перехід її у статус якості особистості;
- актуалізація потенційної ціннісної орієнтації. Цей етап закінчує цикл формування ціннісної сфери школяра, але одночасно може стати початком нового циклу формування аксіологічних основ особистості [7].

Поряд із цим вчитель повинен знати і дотримуватися умов, які допоможуть йому збагатити особистість школяра загальнолюдськими цінностями. Нами були виділені умови, дотримання яких допоможе вчителю здійснити формування ціннісної сфери школярів під час проведення навчальної практики:

- здійснення освітнього процесу на базі єдності усіх видів цінностей, зокрема загальнолюдських та загальнонаціональних;
- організація навчально-виховного процесу як творчої взаємодії вчителя і школярів;
- створення умов для саморозвитку та самовиховання учнів;
- використання усього виховного потенціалу навчального предмету (в даному випадку фізики) для формування ціннісної сфери школярів;
- залучення особистого досвіду школярів при вивченні того чи іншого навчального предмету;

– застосування різноманітних форм організації навчального процесу.

Таким чином, учень під час навчання у школі повинен отримати не тільки знання з відповідних предметів, а й переконатися у їх значущості і цінності для нього.

У майбутньому плануємо розробити і опублікувати завдання, які сприятимуть розвитку ціннісної сфери школярів при проходженні навчальної практики з фізики у середніх загальноосвітніх навчальних закладах.

#### БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Аза Л. Воспитание как философско-социологическая проблема: Методологический аспект/ Л.Аза. – К.: Наук. думка, 1993. – С. 33
2. Артюхович Ю.В. Обучение ценностям: аксиологический поход к проблемам образования/ Ю.В. Артюхович// Казанский педагогический журнал. -2008. - №3. – С. 61-68.
3. Власенко О.М. Формування моральних цінностей у майбутніх учителів засобами моделювання педагогічних ситуацій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07/ Власенко Олена Миколаївна. – Херсон, 2005. – 221 с.
4. Гай Н.О. Навчальна практика як форма організації навчальної діяльності учнів при навчанні фізики/ Н.О. Гай// Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 12. – Рівне: Волинські обереги, - С. 19 - 22.
5. Идеал, гармония и реальность в системе гуманистического образования/ В.И. Загвязинский, Ш.А. Амонашвили, А.Ф. Закирова// Педагогика. – 2002. - №1. – С. 5-12.
6. Каган М.С. Философская теория ценностей/М. С. Каган. – М.: СПб.: ТООТК «Петрополис», 1997. - 177 с.
7. Либідь І. Цінності як категорія педагогічного дослідження/ І. Либідь// Рідна школа. – 2006. - №2. – С. 15-20.
8. Сергієнко В. Ціннісний підхід до навчання загальної фізики/ В. Сергієнко// Фізика та астрономія в школі. – 2003. - №6. – С. 17-21.
9. Степаненко О.В. Аксиологические приоритеты профессионально-педагогической подготовки будущего учителя: [электронный ресурс]/О.В. Степаненко. – Режим доступа: <http://www.eduhmao.ru/info/1/3853/24663/>
10. Суббето А.И. Ценности в системе общественного интеллекта. «Ценностная война» и защита ценностной самоидентификации российской цивилизации/ А.И. Суббето. М.: Академия Тринитаризма. – 2003. – С.108
11. Ткачова Н. Роль і зміст освітніх цінностей в умовах трансформації українського суспільства/ Н. Ткачова// Дайджест «Школа-парк». – 2005. №1-2. –С. 36-44.
12. Філософія: [навчальний посібник]/ І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко, І.В. Бойченко. – К.: Вікар, 1999. – С. 624
13. Філософія: [підручник]/ І.В. Бичко, І.В. Бойченко, В.Г. Табачковський. – К.: Либідь, 2001. – С. 408
14. Філософія: [підручник]/ М.І. Горлач, В.Г. Кремень, В.К. Рибалка. – Харків: Консул, 2000. – 672 с.
15. Чижикова Г.И. Введение в педагогическую аксиологию/ Г.И. Чижикова, В.А. Слостенин. – М.: Изд. цент «Академия», 2003. – 214 с.
16. Шарко В.Д. Аксиологічний аспект методичної підготовки вчителя фізики/ В.Д. Шарко// Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2007. – Вип. 9. – С. 207-214.

#### ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

**Гай Наталія Олександрівна** – аспірантка кафедри фізики Херсонського державного університету.

*Наукові інтереси:* аксіологічний аспект організації педагогічної практики.